

його можливість бути більш благополучним, а щодо максимуму – навіть складно уявити ті можливі результати виходу персоналу на добрий рівень емоційного інтелекту не лише для самих працівників, а й в цілому потужності за головними показниками професійної діяльності організації. Тому, емоційний інтелект є тим чинником, на який варто звернути посилену увагу як в сфері наукових досліджень, так й запровадження в практику управління людськими ресурсами організації.

Білозерська Світлана Іванівна,
доцент кафедри теоретичної та практичної психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
кандидат психологічних наук, доцент.

E-mail: Lana_sun@meta.ua

Гіщак Христина Андріївна,
магістрантка групи ПСПС–21 кафедри теоретичної
та практичної психології ІППО
Національного університету «Львівська політехніка».
E-mail: khristina200013@gmail.com

РОЛЬ ЦІННОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Сучасне українське суспільство характеризується збільшенням стресів, економічною невизначеністю, триваючою війною та зростаючим визнанням важливості психічного здоров'я. Як наслідок, різко зріс попит на кваліфікованих психологів, оскільки вони відіграють дуже важливу роль у забезпеченні психологічного благополуччя українського суспільства. Однак роль психолога виходить за рамки терапевтичного втручання; вона охоплює формування та підтримку професійної ідентичності, що є вирішальним аспектом, який визначає, як психологи підходять до своєї роботи та взаємодіють з клієнтами.

У контексті цих подій вкрай важливим є розуміння як цінності впливають на формування професійної ідентичності майбутніх психологів. Адже здатність психологів ефективно виконувати свої ролі, дотримуватися етичних стандартів та надавати компетентну допомогу нерозривно пов'язана з їхніми цінностями. Розуміння цього зв'язку є важливим не лише для формування ефективних навчальних програм для майбутніх практичних психологів, а й для забезпечення благополуччя професіоналів у цій галузі.

Проблематиці дослідження цінностей, ціннісних орієнтацій присвячена надзвичайно велика кількість наукових праць. Серед науковців, які займалися даною тематикою, можна згадати імена Maslow A., Fromm E., Rokeach M., Kluckhohn C., Schwartz S., Максименко С.Д., Сердюк Л.З., Очеретяний А.В.,

Місенг Д.В. Карпенко З.С., Білозерська С.І. З іншого боку тематику професійної ідентичності вивчали такі вчені як Erikson E., Meijers F., Schein E., Радзімовська О.В., Борисюк А.С., Падерно В.В., Мельник І.М., Кузьміна І.П., Шамлян К.М. Питанням зв'язку цінностей та професійної ідентичності у майбутніх фахівців, і безпосередньо у психологів займалися такі вчені як Фурман А.А., Дружиніна І.А., Зарицька В.В., Гараєв О.О., Волошина В.В. та інші.

Концепція професійної ідентичності, в тому числі психологів, є предметом інтересу та дослідження в різних академічних дисциплінах, таких як філософія, соціологія та психологія. Філософія має дуже довгу історію вивчення поняття ідентичності, з безліччю перспектив і підходів. З точки зору Р. Декарта та його дуалізму, ідентичність тісно пов'язана зі свідомістю та самосвідомістю. Дж. Локк запропонував ідею «*tabula rasa*», припускаючи, що люди народжуються з чистого аркуша, а їхня ідентичність формується під впливом їхнього досвіду та взаємодії із зовнішнім світом. Філософи-екзистенціалісти, такі як Ж.-П. Сартр та А. Камю, наголошують на свободі та відповідальності людини у формуванні власної ідентичності. Екзистенціалізм підкреслює важливість вибору та автентичності у визначенні власної ідентичності.

Загалом виходячи з цих філософських перспектив, можна сформулювати комплексне визначення ідентичності. Ідентичність – це багатогранне поняття, що охоплює самосприйняття, свідомість, досвід, вибір та взаємодію людини в соціальному та культурному контексті. Це не фіксована сутність, а динамічний конструкт, що розвивається під впливом особистого самоаналізу, соціальних ролей та зовнішніх чинників.

Теорія психосоціального розвитку Е. Еріксона стверджує, що люди проходять різні стадії розвитку ідентичності протягом свого життя, причому кожна стадія представляє унікальні виклики і конфлікти, які сприяють формуванню ідентичності. Дж. Марсія, досліджував формування ідентичності в підлітковому віці, виокремлюючи етапи дослідження та прихильності, через які люди проходять у формуванні своєї ідентичності.

Професійна ідентичність відноситься до унікального відчуття себе, яке розвивається у міру того, як людина виконує свої професійні ролі та обов'язки. Вивчення професійної ідентичності в психології спирається на різні теоретичні підходи та концепції. Окрім згаданої концепції Е. Еріксона, варто згадати також теорію соціальної ідентичності, вперше запропонованої Г. Теджфелом та Дж. Тернером. Вона поширюється на вивчення професійної ідентичності і каже, що людина може ідентифікувати себе зі своєю професійною групою, і ця групова ідентичність може впливати на їх поведінку, цінності та почуття приналежності.

У психології професійна ідентичність тісно пов'язана з Я-концепцією особистості. Я-концепція може охоплювати професійні ролі людини, навички та цінності, які відіграють вирішальну роль у формуванні ідентичності людини як професіонала. У сфері кар'єрного консультування, професійної психології досліджується, як люди розвивають свою професійну ідентичність. Дослідження Д. Супера, Дж. Холланда, Л. Готтфредсон зосереджувалися на тому, як люди узгоджують свої особисті цінності, навички та інтереси з обраним кар'єрним шляхом.

Серед українських науковців немає одностайного підходу та розуміння поняття професійної ідентичності. Проте аналіз української наукової літератури із цієї проблематики дозволив окреслити це поняття: професійна ідентичність можна розуміти як певне складне утворення, що охоплює когнітивні (сприйняття себе як професіонала), емоційні (переживання щодо залученості в професію), також поведінкові (діяльність у межах обраної професії) складові. Вона передбачає поступове формування та ідентифікацію людини як професіонала, інтегруючи особисту та соціальну ідентичність. Професійна ідентичність також включає в себе елементи професійної самосвідомості та розвиток професійного «Я-образу».

Процес формування професійної ідентичності пов'язують із розвитком ціннісної сфери особистості. Українські науковці підтримують багату традицію вивчення цінностей. Серед українських вчених можна згадати такі імена як З. Карпенко, Л. Сердюк, А. Очеретяний, С. Білозерська тощо. Роботи З. Карпенко охоплюють філософські, а також психологічні погляди на джерела аксіологічної психології, визначення її предмета, методології. С. Білозерська досліджує цінності у різних вимірах. Наприклад, у своїх власних роботах вона зосереджується на ціннісних орієнтаціях майбутніх педагогів, аксіологічних орієнтирах підвищення якості педагогічної освіти тощо. Крім того зараз серед українських науковців активно досліджується ціннісні орієнтації в умовах війни, воєнного стану.

Отже, цінності – це стійкі та глибокі переконання, погляди та принципи, які керують вибором, поведінкою, а також судженнями людей. Ці переконання є центральним елементом ідентичності майбутнього психолога та відіграють значну роль у формуванні його поглядів, пріоритетів та процесів прийняття рішень. Цінності охоплюють широкий спектр сфер, включаючи моральні, етичні, соціальні, культурні та особистісні виміри, і піддаються як індивідуальним варіаціям, так і культурним впливам.

Висновки. Вивчення професійної ідентичності та цінностей у психології має глибоке коріння в багатій та різноманітній історії, що спирається на різні теоретичні рамки, підходи та емпіричні дослідження. У контексті сучасного українського суспільства розуміння професійної ідентичності та цінностей є надзвичайно важливим. Вимоги до психологів ніколи ще не були такими високими, оскільки на них покладено відповідальність за психічне здоров'я та благополуччя населення, яке стикається зі зростаючими стресами, економічною невизначеністю, соціальними викликами та війною. Чітко визначена професійна ідентичність і міцний фундамент цінностей є важливими для етичної практики, задоволеності роботою та ефективної допомоги, що в кінцевому підсумку сприяє благополуччю як психологів, так і їхніх клієнтів у динамічному і вимогливому українському суспільстві.